

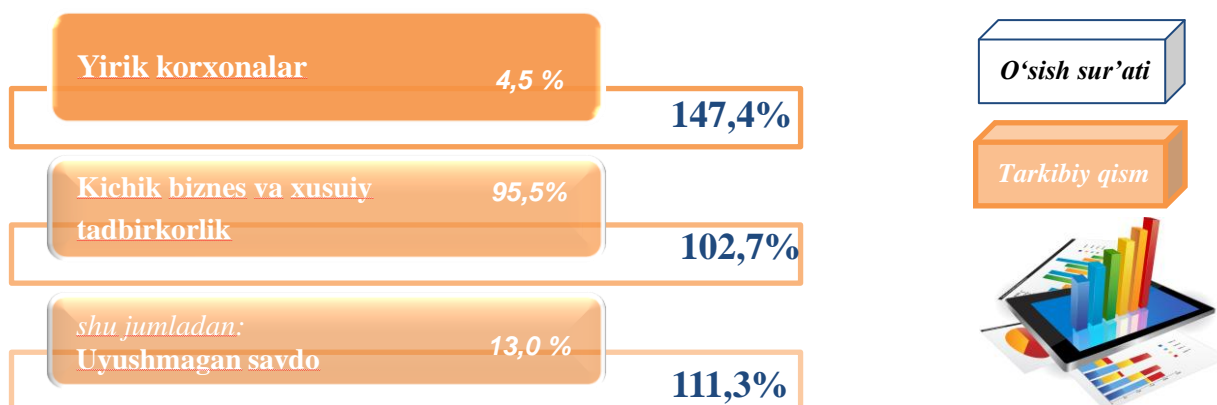
VII. CHAKANA SAVDO TOVAR AYLANMASI

Statistik ma’lumotlar jamiyatda sodir bo‘layotgan ijtimoiy iqtisodiy hodisa va jarayonlarni tavsiflash va boshqarishning eng muhim vositasidir. Hozirda yuqori sifatli statistik ma’lumotlardan foydalanmasdan davlat siyosatida to‘g‘ri boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkonsiz. Shular qatorida savdo statistika ko‘rsatkichlarini shakillantirish ham muhim ahamiyatga ega hisoblanadi. Jumladan, ulgurji va chakana savdo hamda umumiy ovqatlanish korxonalari savdo aylanmasi statistikasi ko‘rsatkichi shular jumlasidan.

2023- yil 1- aprel holatiga chakana savdo sohasida faoliyat ko‘rsatayotgan tijorat korxonalar soni 2861 tani tashkil etib, 2022- yil 1-aprelga nisbatan 12 taga oshgan (o‘sinh sur‘ati 100,4 %). Shundan, faoliyat ko‘rsatayotgan yirik korxonalar soni 88 tani, kichik korxonalar va mikrofirmalar soni 2773 tani tashkil qildi.

Shu jumladan, savdo sohasida yuridik shaxs tashkil etmasdan faoliyat olib borayotgan YATTLar va uyushmagan savdo (jismoniy shaxslar)ning kuzatuvlar asosida yig‘ilgan ma’lumotlar, chakana savdo ko‘rsatkichlariga kiritilgan.

Chakana savdo aylanmasining asosiy ko‘rsatkichlari

Yuqorida qayd etilgan tadbirkorlik subyektlari faoliyati natijasida, 2023-yilning yanvar-mart oylarida respublikaning chakana savdo tovar aylanmasi 1968,3 mlrd. so‘mni tashkil etib, 2023- yilning yanvar-mart oylariga nisbatan 104,1% ga yetdi.

Shumladan, yirik korxonalarning tovar aylanmasi 89,2 mird.so‘mni (o‘sinh sur‘ati 147,4 %), kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining tovar aylanmasi 1879,1 mlrd. so‘mni (o‘sinh sur‘ati 102,7%), shundan uyushmagan savdo aylanmasi 256,0 mlrd. so‘mni (o‘sinh sur‘ati 111,3%) tashkil etdi.

CHAKANA SAVDO AYLANMASIDA YIRIK KORXONALAR, KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING HAJMI VA O‘SISH SUR‘ATLARI

Chakana savdo aylanmasi – savdo sohasida yakuniy iste‘mol uchun aholiga tovarlarni donalab yoki ko‘p bo‘lmagan miqdorlarda naqd pulga (bank kartalari orqali) sotishni nazarda tutuvchi faoliyat.

	Jami mlrd.so‘ m	2022-yil yanvar- mart oylariga nisbatan, foizda	Yirik korxonalar mlrd.so‘m	2022-yil yanvar- mart oylariga nisbatan, foizda	Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik mlrd.so‘m	2022-yil yanvar- mart oylariga nisbatan, foizda
Qoraqalpog‘iston Respublikasi	1 968,3	104,1	89,2	147,4	1 879,1	102,7
Nukus sh.	386,6	113,7	18,3	102,7	368,4	114,3
<i>tumanlar:</i>						
Amudaryo	169,9	102,8	3,9	85,4	166,0	103,3
Beruniy	120,8	100,4	9,4	145,2	111,3	97,9
Bo‘zatov	23,4	93,6	0,1	80,0	23,3	93,6
Qorao‘zak	89,8	93,6	0,3	120,9	89,5	93,5
Kegeyli	55,4	94,2	0,3	71,5	55,1	94,4
Qo‘ng‘irot	149,6	99,4	3,6	69,9	146,0	100,5
Qonliko‘l	70,6	101,3	0,1	37,0	70,5	101,5
Mo‘ynoq	21,0	100,3	0,1	62,9	20,9	100,6
Nukus	58,2	99,7	0,2	55,7	57,9	100,0
Taxiatosh	86,1	137,5	35,0	594,9	51,1	90,1
Taxtako‘pir	66,1	100,4	0,2	71,4	65,9	100,5
To‘rtko‘l	227,3	103,3	8,6	104,8	218,8	103,2
Xo‘jayli	179,6	101,8	3,2	75,6	176,4	102,4
Chimboy	100,0	101,7	2,5	92,6	97,6	101,9
Shumanay	43,9	100,6	0,1	54,0	43,7	100,9
Ellikqal‘a	120,0	101,0	3,4	96,9	116,7	101,2

2023- yilning yanvar-mart oylarida 2022- yilning yanvar-mart oylariga nisbatan respublikaning Nukus shahri (**113,7 %**), Taxiatosh (**137,5 %**), To‘rtko‘l (**103,3 %**) va Amudaryo (**102,8 %**) tumanlarida chakana savdo tovar aylanmasining eng yuqori o‘shish sur‘atlari qayd etildi.

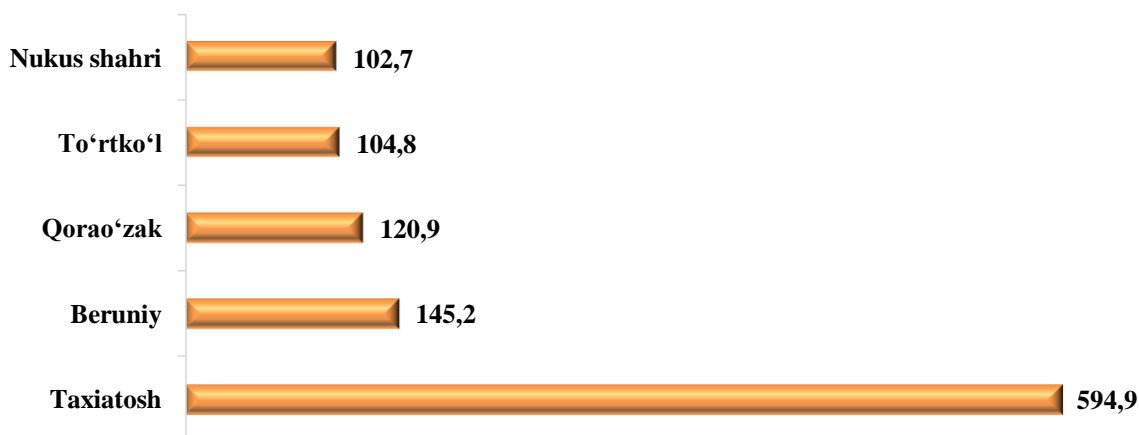
CHAKANA SAVDO TOVAR AYLANMASI TARKIBI

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining chakana savdo tovar aylanmasi hajmi statistik hisob-kitoblarga ko‘ra, **1879,1** mlrd. so‘mni tashkil etib, 2022 yilning yanvar-mart oylariga nisbatan **102,7 %** ga kamaydi. Respublika miqyosida ushbu sektorning jami chakana savdo tovar aylanmasidagi ulushi **95,5 %** ni tashkil etdi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik korxonalarining eng yuqori o‘sinh sur‘atga ega hududlar(foizda)

Yirik korxonalarining eng yuqori o‘sinh sur‘atiga ega hududlar (foizda)

Chakana savdo tovar aylanmasi tarkibida yirik korxonalarining tovar aylanmasi hajmi, 2022- yilning yanvar-mart oylariga nisbatan **147,4 %** ga o‘ydi va **89,2** mlrd. so‘mni tshkil qildi. Bu esa umumiy savdo hajmining **4,5 %** ulushiga to‘g‘ri keldi.

**AHOLI JON BOSHIGA NISBATAN CHAKANA SAVDO TOVAR
AYLANMASI HAJMI VA O‘SISH SUR‘ATLARI**

Hududlar kesimida ma‘lumot

	Hajmi mlrd.so‘m	O‘sish sur‘atlari, foizda
Qoraqalpog‘iston Respublikasi	994,6	102,7
Nukus sh.	1 154,2	111,9
<i>tumanlar:</i>		
Amudaryo	812,8	101,0
Beruniy	599,1	98,5
Bo‘zatov	1 067,9	93,2
Qorao‘zak	1 660,4	92,9
Kegeyli	745,9	93,5
Qo‘ng‘irot	1 110,3	98,2
Qonliko‘l	1 326,8	99,9
Mo‘ynoq	626,1	99,1
Nukus	1 097,4	97,8
Taxiatosh	1 128,6	136,3
Taxtako‘pir	1 698,7	104,8
To‘rtko‘l	1 009,5	101,5
Xo‘jayli	1 409,8	100,5
Chimboy	869,2	100,8
Shumanay	760,6	99,5
Ellikqal‘a	714,1	99,1

2023- yilning yanvar-mart holatiga o‘rtacha aholi jon boshiga chakana savdo tovar aylanmasi **994,6** ming. so‘mni (2022- yilning yanvar-mart oylariga nisbatan **102,7** %) tashkil etdi.

Ushbu ko‘rsatkichni hududlar kesimida solishtirilganda eng yuqori hajm **Taxtako‘pir (1698,7** ming. so‘m), **Qorao‘zak (1660,4** ming. so‘m) va **Xo‘jayli (1409,8** ming. so‘m) tumanlari hissasiga to‘g‘ri keldi.

Xo‘jalik yurituvchi subyektlarning mulkchilik shakllari bo‘yicha chakana tovar aylanmasi

	<i>mlrd. so‘m</i>	<i>2022 yil yanvar-martga nisbatan foiz hisobida</i>	<i>yakunga nisbatan foiz hisobida</i>
Jami	1968,3	104,1	100,0
<i>shu jumladan mulkchilik shakllari bo‘yicha:</i>			
davlat mulki	-	-	-
nodavlat mulki	1968,3	104,1	100,0
undan fuqarolarning hususiy mulki	905,5	97,7	46,0

Savdo korxonalarining chakana savdo aylanmasi hajmi 2023 yilning yanvar-martida 806,9 mlrd. so‘mni tashkil qilib, o‘tgan yilning shu davriga nisbatan 109,9 foizni tashkil etgan.

Yakka tartibdagi tadbirkorlikning jami chakana savdo hajmi joriy yilning yanvar-mart oylarida 1161,5 mlrd. so‘mni tashkil etib, o‘tgan yilning shu davriga nisbatan 100,4 foizga o‘tdi.

2023 yilning yanvar-martida chakana savdo aylanmasi tarkibi

	<i>mlrd. so‘m</i>	<i>2022 yil yanvar-martga nisbatan foiz hisobida</i>	<i>yakunga nisbatan foiz hisobida</i>
Chakana tovar aylanmasi	1968,3	104,1	100,0
<i>shu jumladan:</i>			
savdo korxonalari	806,9	109,9	41,0
Yakka tartibdagi tadbirkorlik	1161,5	100,4	59,0
<i>shundan:</i> uyushmagan sektor (tashkil etilmagan savdo faoliyati)	256,0	111,3	13,0

Uyushmagan savdo tovar aylanmasi

5,0 mlrd.so‘m

Tuzlamalar

5,8 mlrd.so‘m

**Quritilgan qishloq
xo‘jaligi mahsulotlari**
(yang‘oq, bodom, pista va
boshqalarni qo‘shgan holda)

4,3 mlrd.so‘m

Zirovarlar

3,5 mlrd.so‘m

**Gullar, o‘simlik va nihol
ko‘chatlari** (manzarali va
qishloq xo‘jaligi)

9,2 mlrd.so‘m

**Sut va sut
mahsulotlari**

7,7 mlrd.so‘m

Tuxum

8,3 mlrd.so‘m

Tovuq go‘shti

6,1 mlrd.so‘m

**Chorva mollari va
parrandalar uchun har hil
yem-hashaklar**

15,0 mlrd.so‘m

**Non va non
mahsulotlari**

80,4 mlrd.so‘m

**Yangi uzilgan qishloq
xo‘jaligi mahsulotlari**

2023 yilning yanvar- mart oylarida Respublikaning barcha hududlarida joylashgan dehqon bozorlarida qishloq xo‘jaligi mahsulotlari sotuvchi jismoniy shaxslarning tanlama kuzatuvini o‘tkazildi. Kuzatuv natijalariga ko‘ra savdo aylanmasi hajmi 157,2 mlrd. So‘mni tashkil etdi. Bunda asosiy yirik hajm yangi uzilgan qishloq xo‘jaligi mahsulotlari savdosiga (80,4 mlrd. so‘m) to‘g‘ri keldi.

UYUSHMAGAN SAVDO TOVAR AYLANMASI: CHORVA (PARRANDA) BOZORLARI

2023 yilning yanvar-mart oylarida Respublikaning barcha hududlarida joylashgan chorva (parranda) bozorlarida parrandalar va chorva mollarini sotuvchi jismoniy shaxslar tanlama kuzatuvi o‘tkazildi. Kuzatuv natijalariga ko‘ra savdo aylanmasi hajmi **98,8** mlrd. so‘mni tashkil etdi. Bunda har hil yoshdagi qora mollar savdosi **80,5** mlrd. so‘mni, qo‘y va echkilar **15,3** mlrd. so‘mni, otlar **2,1** mlrd. so‘mni, parrandala **0,9** mlrd. so‘mni tashkil etdi. Savdo aylanmasining to‘liq tarkibi quydagi ko‘rsatkichlarda o‘z aksini topgan:

Ichki savdo ko‘rsatkichlarini shakllantirishda uyushmagan savdo tovar aylanmasi ham hisoblanadi. Bunga dehqon (oziq-ovqat) bozori hamda chorva mollari, parrandalar va boshqa hayvonlar bozorida jismoniy shaxslar tomonidan amalga oshirilgan savdo hajmlari kiradi. Uyushmagan savdo tarkibiga jismoniy shaxslar (dehqonlar)ning uy xo‘jaligida o‘z kuchlari bilan yetishtirgan qishloq xo‘jaligi mahsulotlari hisobga olinadi.

UYUSHMAGAN SAVDO AYLANMASIDA DEHQON* VA CHORVA (PARRANDA) BOZORLARINING ASOSIY KO‘RSATKICHLARI

	Jami mlrd.so‘m	2022-yil yanvar- mart oylariga nisbatan, foizda	Dehqon bozorlari, mlrd.so‘m	2022-yil yanvar- mart oylariga nisbatan, foizda	Chorva bozorlari, mlrd.so‘m	2022-yil yanvar- mart oylariga nisbatan, foizda
Qoraqalpog‘iston Respublikasi	256,0	111,3	157,2	119,9	98,8	100,0
Nukus sh.	28,0	114,6	17,2	123,0	10,8	103,1
<i>tumanlar:</i>						
Amudaryo	19,0	152,4	11,7	164,4	7,3	135,6
Beruniy	24,4	140,6	15,0	150,6	9,4	126,2
Bo‘zatov	4,8	76,1	2,9	81,3	1,8	68,2
Qorao‘zak	12,0	64,6	7,4	69,4	4,6	57,8
Kegeyli	13,9	63,5	8,5	68,1	5,4	57,3
Qo‘ng‘irot	16,0	116,8	9,9	126,5	6,2	105,5
Qonliko‘l	10,6	155,4	6,5	169,0	4,1	138,9
Mo‘ynoq	3,2	113,0	2,0	123,7	1,2	99,0
Nukus	13,5	114,5	8,3	124,1	5,2	102,3
Taxiatosh	4,0	53,1	2,5	57,5	1,6	47,4
Taxtako‘pir	13,4	131,3	8,2	142,7	5,2	117,4
To‘rtko‘l	43,5	133,6	26,7	144,1	16,8	119,8
Xo‘jayli	17,3	130,0	10,6	140,2	6,7	115,8
Chimboy	18,2	115,2	11,1	123,4	7,0	103,4
Shumanay	5,9	102,2	3,6	110,8	2,3	91,8
Ellikqal‘a	8,4	97,3	5,2	103,8	3,2	87,0

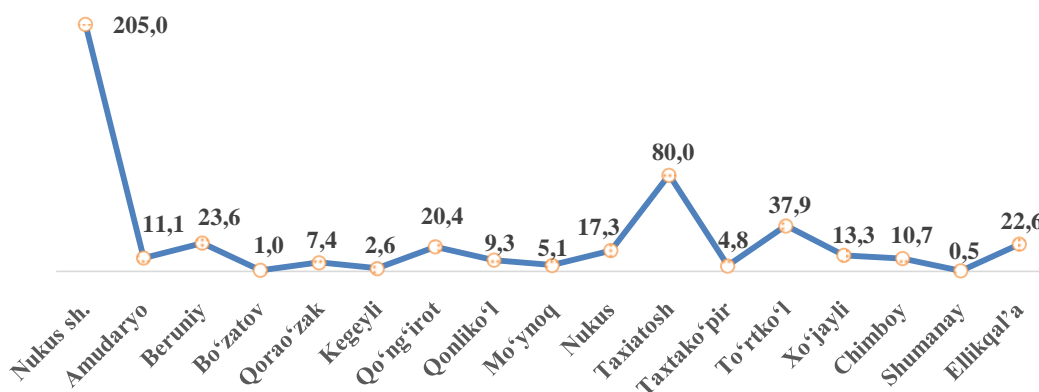
* – xo‘jalik yurituvchi subyektlar va yakka taribdagi tadbirkorlar (YATT)ni qo‘shmagan holatda;

– jismoniy shaxslar (dehqonlar)ning uy xo‘jaligida o‘z kuchlari bilan yetishtirgan qishloq xo‘jaligi mahsulotlari va chorva (parranda) mollari sotilishi hisobga olingan.

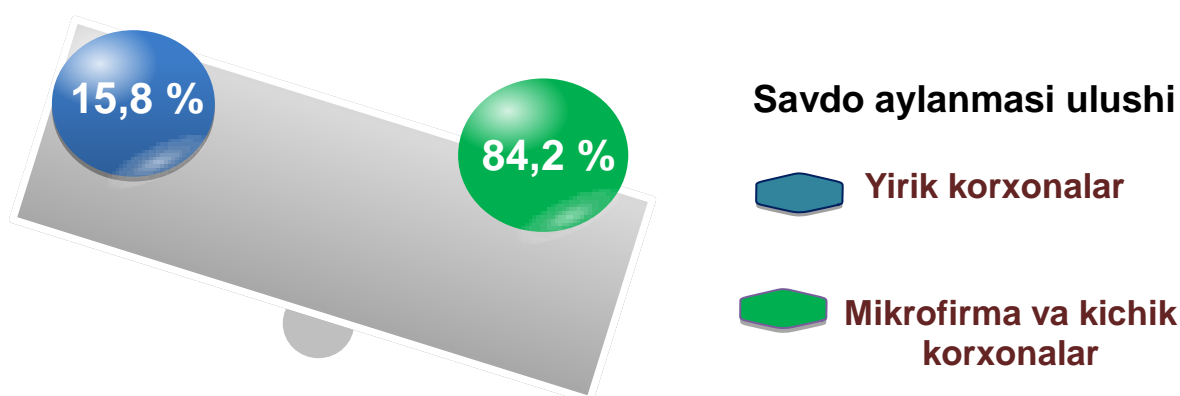

Ulgurji savdo tovar aylanmasi – qayta sotish maqsadida sotib olingan va tadbirkorlik faoliyatida foydalanish yoki o‘z foydalanishi (qayta ishlash) uchun uchinchi tomon tashkilotlari va yakka tartibdagi tadbirkorlarga o‘zgartirmagan holda jo‘natilgan tovarlarning qiymati, ushbu tovarlar uchun haq to‘lanadigan yoki to‘lanmaganligidan qat’iy nazar.

Hududlar kesimida ulgurji savdo tovar aylanmasi hajmi, mlrd. so‘mda

Respublika bo‘yicha 2023- yilning yanvar-mart oylarida ulgurji savdo tovar aylanmasi **472,5** mlrd. so‘mni tashkil etib, 2022- yilning mos davriga nisbatan **101,1%** ni tashkil qildi.

Kichik biznes subyektlarining ulgurji savdo aylanmasidagi ulushi statistik hisoblarga qaraganda **398,0** mlrd. so‘mni tashkil qilib, 2022- yilning mos davriga nisbatan **93,5%** ga to‘g‘ri keldi. Respublikada ushbu sektorning ulgurji savdo hajmidagi ulushi **84,2%** ni tashkil qildi.

Ulgurji savdo tovar aylanmasida yuqori o‘shish sur‘atlariga eng yirik korxonalar Taxiatosh tumanida (170,5%) va Nukus shahrida (207,7%) kuzatildi.

2023- yil 1- aprel holatiga ulgurji savdo sohasida faoliyat ko‘rsatayotgan tijorat korxonalarini soni 1014 tani tashkil etib, 2022- yil 1- aprel holatiga nisbatan 4 taga kamaygan, o‘shish sur‘ati 99,6 % tashkil etgan. Shundan, faoliyat ko‘rsatayotgan yirik korxonalar soni 7 tani, kichik korxonalar va mikrofirmalar soni 1007 tani tashkil qildi.

	Jami mlrd.so‘m	2022-yil yanvar- mart oylariga nisbatan, foizda	Yirik korxonalar mlrd.so‘m	2022-yil yanvar- mart oylariga nisbatan, foizda	Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik mlrd.so‘m	2022-yil yanvar- mart oylariga nisbatan, foizda
Qoraqalpog‘iston Respublikasi	472,5	101,1	74,5	178,7	398,0	93,5
Nukus sh.	205,0	98,4	3,5	207,7	201,6	97,5
<i>tumanlar:</i>						
Amudaryo	11,1	97,3	-		11,1	97,3
Beruniy	23,6	89,7	2,8		20,8	79,1
Bo‘zatov	1,0	88,8	-		1,0	88,8
Qorao‘zak	7,4	98,2	-		7,4	98,2
Kegeyli	2,6	304,8	-		2,6	304,8
Qo‘ng‘irot	20,4	83,8	-		20,4	83,8
Qonliko‘l	9,3	86,2	-		9,3	86,2
Mo‘ynoq	5,1	104,2	-		5,1	104,2
Nukus	17,3	84,7	-		17,3	84,7
Taxiatosh	80,0	150,6	68,2	170,5	11,7	89,6
Taxtako‘pir	4,8	92,5	-		4,8	92,5
To‘rtko‘l	37,9	91,5	-		37,9	91,5
Xo‘jayli	13,3	91,3	-		13,3	91,3
Chimboy	10,7	100,3	-		10,7	100,3
Shumanay	0,5	93,0	-		0,5	93,1
Ellikqal‘a	22,6	87,4	-		22,6	87,4